

EN KONKURSGÄLDENÄRS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

Allmänt

Konkurs är ett insolvensförfarande som omfattar gäldenärens samtliga skulder och som innebär att gäldenärens egendom realiseras och används till att betala fordringar som borgenärer har på gäldenären. Domstolen beslutar om huruvida gäldenären ska försättas i konkurs. Domstolen förordnar en boförvaltare för att sköta och sälja gäldenärens egendom och får att utreda skulderna.

När konkursen har börjat förlorar gäldenären rätten att råda över sin egendom. Boförvaltaren som domstolen förordnat ska utan dröjsmål ta konkursboets egendom i sin besittning. Boförvaltaren utarbetar i samarbete med gäldenären en boförteckning, dvs. en förteckning över boets tillgångar och skulder.

Konkursgäldenären är skyldig att bistå boförvaltaren vid besittningsövertagandet av konkursboet och uppgörandet av boförteckningen. Boförvaltaren bestämmer personen eller personerna som ska bestyrka att boförteckningen är riktig. Om boförvaltaren behöver hjälp med något annat för att kunna utföra sina uppgifter, tar han eller hon kontakt med gäldenären.

Borgenärerna fattar de viktigaste besluten som angår konkursboet. Gäldenären får vara närvarande när besluten fattas och får i förväg av boförvaltaren uppgifter om behandlingen av ärendena. Gäldenären har även i övrigt rätt att få uppgifter om konkursen av boförvaltaren.

I konkursen delas skulderna in i skulder som ska bevakas och i massaskulder. Skulder som ska bevakas är skulder där skuldförbindelsen eller en annan rättsgrund har uppstått innan konkursen har börjat. Massaskulder är skulder som uppstått på grund av konkursförfarandet eller av ett avtal eller en förbindelse som konkursboet ingått. Gäldenären svarar inte för massaskulder.

Nedan behandlas gäldenärens ställning i konkursen i närmare detalj.

Det är konkursombudsmannens uppgift att utöva tillsyn över boförvaltarnas verksamhet. Ytterligare information om

konkursärenden finns bl.a. på Konkursombudsmannens byrås webbplats på adressen www.konkurssiasiamies.fi.

Innehållsförteckning

1. Vem är gäldenär
2. Gäldenärens rätt att få uppgifter och delta i förfarandet
3. Gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter
 - 3.1. Gäldenärens skydd mot självinkriminering
4. Bestyrkande av boförteckningen
5. Gäldenärens utkomst
 - 5.1. Rätt till bidrag
 - 5.2. Rätt till kostnadsersättning
 - 5.3. Meningsskiljaktigheter om bidrag eller kostnadsersättning
6. Hanteringen av gäldenärens post
7. Begränsningar av gäldenärens behörighet
8. Säkringsåtgärder som riktar sig mot gäldenärens egendom eller person
9. Tvångsmedel mot gäldenären
10. Gäldenärens rätt att fortsätta en rättegång
11. Gäldenärens rätt att bestrida borgenärernas fordringar
12. Gäldenärens rätt att klandra borgenärernas beslut
13. Gäldenärens rätt till skadestånd och gäldenärens skadeståndsansvar
14. Gäldenärens tystnadsplikt
15. Bankkonto i en fysisk persons konkurs

1. Vem är gäldenär

Enligt konkurslagen betraktas som gäldenär en fysisk person som har försatts i konkurs, en styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett aktiebolag eller andelslag, en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag, en bolagsman i ett öppet bolag samt en styrelsemedlem i en förening, när aktiebolaget, andelslaget, kommanditbolaget, det öppna bolaget eller föreningen har försatts i konkurs. Som gäldenär betraktas också en person som har haft en ovan nämnd ställning under året före konkursansökan.

Domstolen kan bestämma att bestämmelserna om gäldenär ska tillämpas även på någon annan än en ovan nämnd person, till exempel en person som faktiskt har lett gäldenärens rörelse. Begäran till domstolen kan framställas av boförvaltaren eller en borgenär. Domstolen underrättar personen i fråga om begäran, varefter han eller hon kan framföra sin egen åsikt om saken.

Beslut om att en person ska betraktas som gäldenär kan fattas i fråga om en person som har haft ledande uppgifter i gäldenärsföretaget tidigare än under det år som har föregått konkursansökan. Detta kan vara fallet t.ex. om bolaget inte under det senaste året har haft en styrelse eller verkställande direktör eller om bolagets styrelse i sin helhet har bytts ut. Om gäldenären är en fysisk person, kan ett yrkande framställas om att som gäldenär utöver denna person även ska betraktas den som faktiskt har lett gäldenärens näringsverksamhet eller haft hand om gäldenärens egendom.

2. Gäldenärens rätt att få uppgifter och delta i förfarandet

Gäldenären har rätt att av boförvaltaren få uppgifter om konkursboet och dess vård.

Boförvaltaren ska alltid tillstålla gäldenären boförteckningen, gäldenärsutredningen och förslaget till utdelningsförteckning samt årsredogörelsen. På begäran kan gäldenären även få uppgifter ur handlingar som har övergått till boförvaltaren på grund av konkursen, andra uppgifter om boet samt uppgifter som ingår i handlingar som har tillkommit under förvaltningen av boet.

Gäldenären har rätt att delta i borgenärssammanträdena och där uttrycka sin åsikt om ärenden som behandlas vid sammanträdet, men har inte rösträtt. Boförvaltaren tillställer gäldenären en kallelse till sammanträdet och uppgift om de ärenden som behandlas vid sammanträdet. Borgenärerna kan fatta beslut om konkursboets ärenden även utan att hålla något sammanträde på det sätt som bestäms i lagen. Även i dessa fall ger boförvaltaren gäldenären tillfälle att uttrycka sin åsikt om de ärenden som behandlas.

Boförvaltaren kan begränsa gäldenärens rätt att få uppgifter och delta, om begränsningen kan anses nödvändig för att trygga boets eller en utomståendes rättigheter eller av något annat särskilt skäl. Gäldenären ska dock få uppgifterna i efterhand.

3. Gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter

Gäldenären ska medverka till att boförvaltaren kan utföra sina uppgifter. Gäldenären ska lämna boförvaltaren sina kontaktuppgifter och vid behov vara anträffbar för denne. Boförvaltaren kan begära att gäldenären infinner sig personligen t.ex. i företagets lokaliteter, när detta behövs.

Gäldenärens skyldighet att medverka fortsätter tills konkursen avslutas och vid behov även därefter, om utredning i efterhand behövs i konkursen. Gäldenären kan hos boförvaltaren förhöra sig om i vilken mån han eller hon ska vara anträffbar för boförvaltaren och när det inte längre är behövligt.

Gäldenären ska se till att den egendom som ingår i konkursboet och gäldenärens verksamhetslokaler övergår i boförvaltarens besittning. Gäldenären ska också bereda boförvaltaren tillgång till gäldenärens informationssystem t.ex. genom att ge honom behövliga lösenord.

Gäldenären ska ge boförvaltaren uppgifter om konkursgäldenärens egendom och konkursfordringarna. Gäldenären ska också ge boförvaltaren övriga uppgifter som denne behöver.

Bokföringsmaterialet för gäldenärens affärs- eller yrkesverksamhet samt andra handlingar hör till konkursboet och de ska överlåtas till boförvaltaren.

Om bokföringen är oavslutad, kan gäldenären komma överens med boförvaltaren om att gäldenären på sin egen bekostnad ser till att bokföringen slutförs och ett bokslut görs upp.

Gäldenärens skyldighet att lämna uppgifter begränsas inte till uppgifter som boförvaltaren begärt, utan gäldenären ska på eget initiativ lämna uppgifter som enligt gäldenärens uppfattning behövs för att utreda boet.

3.1 Gäldenärens skydd mot självinkriminering

Enligt 4 kap. 5 a § i konkurslagen har gäldenären rätt att låta bli att lämna uppgifter som hänför sig till en gärning för vilken han eller hon är brottsmisstänkt eller åtalad (s.k. skydd mot självinkriminering).

Boförvaltaren är skyldig att informera gäldenären om denna rättighet. Delegationen rekommenderar att boförvaltaren genast efter att konkursen har börjat underrättar gäldenären om detta i samband med att boförvaltaren förklarar för gäldenären om hur konkursförfarandet framskrider.

Om gäldenären på grund av skyddet mot självinkriminering har låtit bli att lämna uppgifter, ska gäldenären meddela detta senast i samband med att boförteckningens riktighet bestyrks.

Underlåtenheten att lämna uppgifter ska hänföra sig till pågående förundersökning eller åtal. Gäldenären ska antingen vara misstänkt eller åtalad för brottet. Då har gäldenären rätt att låta bli att lämna uppgifter till boförvaltaren om omständigheter som brottsmisstanken eller åtalet grundar sig på. Om gäldenären inte kan specificera brottsmisstanken eller förundersökningen eller åtalet gällande denna, föreligger denna rätt inte.

Gäldenären har inte rätt att låta bli att lämna uppgifter om gärningar eller åtgärder som kan uppfylla brottsrekvisit, men för vilka gäldenären inte är misstänkt eller åtalad då uppgifter om gärningarna eller åtgärderna efterfrågas.

Om gäldenären dock har låtit bli att till boförvaltaren lämna uppgifter som hör till hans eller hennes skyldighet att lämna uppgifter och vädjat till skyddet mot självinkriminering, kan gäldenären göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri.

Om det senare framgår att de uppgifter som inte lämnats med stöd av skyddet mot självinkriminering inte på något sätt hänförde sig till den gärning som brottsmisstanken grundades på och att gäldenären själv borde ha förstått detta, kan gäldenären göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri.

4. Bestyrkande av boförteckningen

Gäldenären ska bestyrka boförteckningen med sin underskrift. När gäldenären gör detta undertecknar han eller hon en försäkran om att boförteckningens uppgifter om konkursgäldenärens tillgångar och skulder är riktiga. Om gäldenären är av annan åsikt om boförteckningens innehåll, ska gäldenären göra ett förbehåll, dvs. framföra till boförvaltaren och foga till boförteckningen de kompletteringar och rättelser som han eller hon anser behövas. Boförvaltaren ska även till boförteckningen foga en i 3.1 ovan avsedd gäldenärsanmälan om användning av skydd mot självinkriminering.

På yrkande av boförvaltaren kan gäldenären i stället för att underteckna boförteckningen förpliktas att bestyrka boförteckningen med ed eller försäkran inför domstol och att lämna också andra uppgifter för boförteckningen.

I 39 kap. 2 och 3 § i strafflagen finns bestämmelser om straff för den som bestyrker en falsk eller vilseledande boförteckning eller lämnat falska eller bristfälliga uppgifter.

5. Gäldenärens utkomst

5.1. Rätt till bidrag

I en fysisk persons konkurs kan en boförvaltare till gäldenären och dem som för sin försörjning är beroende av gäldenären betala ett bidrag av konkursboets medel, om deras utkomst inte annars är tryggad. En bolagsman i ett öppet bolag, ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag och aktieägare i ledningen för ett aktiebolag som har fått sin huvudsakliga utkomst av bolaget kan också beviljas bidrag om de har gäldenärs ställning i konkursen.

Vid bidragsprövningen kan boförvaltaren ta hänsyn till gäldenärens förtjänstmöjligheter. Gäldenärens personliga inkomster under den tid när konkursförfarandet pågår hör inte till konkursboet.

När det gäller bidragsbeloppet utgår man från det belopp som betalas i utkomststöd. Penningbeloppet kan även vara högre än utkomststödsbeloppet, om gäldenären är i behov av mera medel t.ex. för nödvändiga hälsovårdsutgifter. Boförvaltaren kan även ge gäldenären tillåtelse att fortsätta att bo i en bostad som har övergått i konkursboets ägo.

Förutom behovet av uppehälle har även gäldenärens aktivitet i utredningen av boet samt boets möjligheter att betala bidrag betydelse för beviljandet av bidrag. Har gäldenären till följd av att konkursboet måste utredas inte möjlighet att skaffa sig utkomst på annat sätt, ska bidrag i allmänhet betalas. Om boet är medellöst, kan bidrag inte betalas. Bidrag kan beviljas högst under de sex månader som följer efter att konkursen har börjat.

5.2. Rätt till kostnadsersättning

Gäldenären kan ha kostnader för uppgifter i anslutning till utredningen av boet. Gäldenären har rätt att av boets medel få en skälig ersättning för behövliga rese-, mat- och inkvarteringskostnader.

5.3. Meningsskiljaktigheter om bidrag eller kostnadsersättning

Om gäldenären och boförvaltaren har meningsskiljaktigheter om betalningen av bidrag eller kostnadsersättning, kan gäldenären hänskjuta ärendet till tingsrätten för avgörande.

6. Hanteringen av gäldenärens post

Boförvaltaren har rätt att omhänderta och öppna brevöversändelser och andra meddelanden samt paket som är adresserade till gäldenären och som hänför sig till gäldenärens ekonomiska verksamhet eller till utredningen av konkursboet. Andra meddelanden är elektroniska meddelanden och andra genom elektronisk dataöverföring sända meddelanden.

Om försändelsen är av personlig art, sänder boförvaltaren den till gäldenären.

Vid behov låter boförvaltaren gäldenären och arbetstagarna meddela att deras e-postadresser inte längre är i bruk. De har rätt att avlägsna filer som de har haft i sitt eget bruk, t.ex. personliga adressfiler.

7. Begränsningar av gäldenärens behörighet

En i konkurs försatt fysisk persons behörighet för vissa uppgifter är begränsad. Han eller hon får t.ex. inte vara styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett aktiebolag.

Begränsningen av gäldenärens behörighet pågår från det att konkursen har börjat tills gäldenären har bestyrkt riktigheten av boförteckningen. Begränsningen kan dock vara i högst fyra månader, om inte något annat bestäms i den lag som reglerar uppdraget eller uppgiften.

8. Säkringsåtgärder som riktar sig mot gäldenärens egendom eller person

Domstolen kan redan innan den beslutar att gäldenären ska försättas i konkurs bestämma att åtgärder ska vidtas som säkrar utredningen av boet. Detta förutsätter att det finns uppenbara grunder att godkänna konkursansökan.

Domstolen kan bestämma att egendom som tillhör gäldenären ska beläggas med kvarstad eller bestämma att någon annan säkringsåtgärd ska vidtas, om det finns risk för att gäldenären gömmer, förstör eller överlåter egendom eller gör något annat som kan äventyra borgenärernas rätt. Likadana åtgärder kan vidtas beträffande dokument som berör gäldenärens rörelse, t.ex. gäldenärens bokföringsmaterial.

Gäldenären kan meddelas utreseförbud, om det finns sannolika skäl att misstänka att gäldenären lämnar landet och försummar sin skyldighet att medverka och lämna uppgifter. Utreseförbudet gäller högst till dess att gäldenären har bestyrkt boförteckningen. Pass får inte utfärdas för en person med utreseförbud, och pass som har utfärdats ska överlämnas till polisen för den tid förbudet gäller.

9. Tvångsmedel mot gäldenären

Tvångsmedlen i konkurs är vite och fängelse. Anlitande av tvångsmedel kommer i fråga om gäldenären försummar sin skyldighet att medverka och lämna uppgifter så, att boförvaltaren inte kan sköta sitt uppdrag på behörigt sätt, eller om gäldenären vägrar att bestyrka boförteckningen eller att lämna uppgifter för boförteckningen. Det är alltid domstolen som på yrkande av

boförvaltaren beslutar om tvångsmedlen. Domstolen hör i allmänhet gäldenären i saken.

Det tvångsmedel som först kommer i fråga är i allmänhet föreläggande av vite. Fullgör gäldenären inte utan dröjsmål sin skyldighet, ska vitet dömas ut.

Fullgör gäldenären inte sin skyldighet trots att ett vite har dömts ut, kan domstolen bestämma att gäldenär ska hållas s.k. påtryckningshäktad. Domstolen kan bestämma om påtryckningshäktnings också utan att vite föreläggs eller ett förelagt vite döms ut, om det är uppenbart att gäldenären kommer att tredska trots vitet.

En gäldenär får inte hållas häktad längre än sex månader. Om gäldenären upphör med sin tredska tidigare, friger domstolen honom eller henne. En gäldenär som befinner sig i ett fängelse kan meddela fängelsemyndigheten om att han eller hon upphör med sin tredska.

10. Gäldenärens rätt att fortsätta en rättegång

I en rättegång som gäller egendom som ingår i konkursboet utövas talan i första hand av boförvaltaren. Gör boförvaltaren inte detta, kan gäldenären fortsätta en sådan anhängig rättegång. På samma sätt kan gäldenären också väcka talan beträffande egendom som ingår i konkursboet, om boet har beslutat att inte väcka talan.

Om konkursboet önskar ingå förlikning med tredje man, men gäldenären är av annan åsikt, har gäldenären rätt att själv väcka talan eller fortsätta rättegången. I så fall ska gäldenären dock ställa säkerhet för det belopp som tredje man har erbjudit konkursboet som förlikningsbelopp.

Den vinst eller nytta som gäldenären får genom en rättegång ingår i konkursboet. Gäldenären har dock rätt att få den ersättning för rättegångskostnader som motparten eventuellt åläggs att betala.

11. Gäldenärens rätt att bestrida borgenärernas fordringar

I en konkurs fastställs en utdelningsförteckning, enligt vilken borgenärerna får betalning av konkursboet för sina fordringar. För uppsättandet av utdelningsförteckningen bevakar, dvs. anmäler borgenärerna sina fordringar till boförvaltaren. På

begäran av boförvaltaren ska gäldenären bistå boförvaltaren med utredningen av fordringarna. Om gäldenären anser att bevakningen är felaktig, ska han eller hon i första hand kontakta boförvaltaren.

Boförvaltaren är skyldig att bestrida fordringar som borgenärerna har anmält grundlöst eller felaktigt.

Även gäldenären har rätt att bestrida en fordran eller förmånsrätt som har upptagits i boförvaltarens förslag till utdelningsförteckning. Gäldenären ska individualisera vilken fordran eller förmånsrätt bestridandet gäller och motivera det. Bestridandet ska göras skriftligen och tillställas boförvaltaren inom en månad efter att förslaget till utdelningsförteckning blev klart.

Domstolen avgör om en fordran som bestridits godkänns eller inte.

Skatter och andra offentligrättsliga avgifter hör inte till allmänna domstolars behörighet och kan därför inte utredas som bestridanden. Om gäldenären anser att en sådan bevakning är felaktig, ska han eller hon kontakta boförvaltaren. Boförvaltaren ska utreda huruvida det finns ett behov av ett besvärshöjande till exempel vad gäller skattefordringar.

12. Gäldenärens rätt att klandra borgenärernas beslut

Borgenärerna fattar de viktigaste besluten som angår konkursboet. Borgenärerna utövar sin beslutanderätt i allmänhet vid borgenärssammanträdet. Gäldenären får vara närvarande när besluten fattas och får i förväg av boförvaltaren uppgifter om behandlingen av ärendena.

Domstolen kan på ansökan av gäldenären eller en borgenär upphäva eller, om det är möjligt med hänsyn till sakens natur, ändra borgenärernas beslut. Att ändra eller upphäva ett beslut kommer i fråga när förfarandet har varit felaktigt eller med anledning av innehållet i beslutet.

Ett procedurfel är det frågan om när beslutet inte har tillkommit i riktig ordning. Sökanden ska visa att felet har inverkat på innehållet i borgenärernas beslut, eller annars kan anses betydelsefullt.

Beslutet kan upphävas eller ändras också i det fallet att det är ägnat att vålla en borgenär eller någon annan obehörig fördel eller är uppenbart oskäligt mot borgenären eller gäldenären.

Innan borgenärssammanträdet avslutas ska ordföranden ge en i lagen föreskriven anvisning om hur borgenärssammanträdet beslut kan klandras. Om gäldenären är missnöjd med borgenärssammanträdet beslut, ska han eller hon, i syfte att bavera sin rätt att överklaga beslutet, omedelbart anmäla sitt missnöje över beslutet till sammanträdet ordförande.

I ett ärende som annars borde behandlas vid borgenärssammanträdet kan boförvaltaren även uppmana borgenärerna att i beslutsavsikt meddela boförvaltaren sin ståndpunkt i ärendet. Även i detta fall ska boförvaltaren ge gäldenären tillfälle att meddela sin ståndpunkt i ärendet inom den tidsfrist som boförvaltaren har satt ut. Boförvaltaren ska meddela gäldenären vilket beslut som har fattats detta andra beslutsförfarande samt tidpunkten för beslutet.

13. Gäldenärens rätt till skadestånd och gäldenärens skadeståndsansvar

Gäldenären kan ha rätt till skadestånd om boförvaltaren uppsåtligen eller av oaktsamhet vållar gäldenären skada. Även en konkursborgenär kan vara skadeståndsskyldig mot gäldenären för skada som borgenären uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i konkursförfarandet har vållat gäldenären.

Gäldenären är själv skyldig att ersätta konkursboet eller borgenären för den skada som han eller hon har vållat dem, om gäldenären väsentligen försummar sin skyldighet att medverka till utredningen av boet.

14. Gäldenärens tystnadsplikt

Gäldenären får inte för en utomstående röja eller för egen vinning utnyttja vad han eller hon i samband med förfarandet har fått veta och som berör en affärs- eller yrkeshemlighet i konkursboet.

Gäldenären får inte heller röja eller utnyttja en affärs- och yrkeshemlighet som ansluter sig till verksamhet som har bedrivits före konkursens början, om det är uppenbart att röjandet eller utnyttjandet kan sänka värdet på den egendom som ingår i boet eller försvåra dess realisering.

I 38 kap. 1 och 2 § i strafflagen finns bestämmelser om straff för brott mot tystnadsplikten.

Trots konkursen får gäldenären för att skaffa sig utkomst använda sin yrkeskunskap och de kunskaper som han eller hon skaffat i sin näringsverksamhet, såsom affärskontakter.

Gäldenärens tystnadsplikt upphör när konkursen avslutas.

15. Bankkonto i en fysisk persons konkurs

Enligt konkurslagen ingår i en fysisk persons konkursbo inte egendom eller inkomster som denne förvärvar efter att konkursen har börjat.

Dock ingår till exempel gäldenärens fordringar som uppkommit innan konkursen började i konkursboet.

Konkursgäldenären ska efter att konkursen börjat öppna ett eget bankkonto, dit de medel som inte ingår i konkursboet styrs. Vid behov ska boförvaltaren hjälpa gäldenären att öppna kontot.